

כתובות סו

משה שווערד

1. תוספות מסכת כתובות דף סה עמוד ב ד"ה מציאת האשה

מציאת האשה – [1] בקונטרס גרס המדיר אחר אף על פי אגב דתנא באע"פ (לעיל דף סד:) המשרה אשתו על ידי שליח קתני המדיר אשתו שלשים יום יעמיד פרנס שהוא כעין שליח ואחר ששנה המדיר חוזר לענין ראשון [2] אבל בפירוש ר"ח ובירושלמי ובתוספתא וברוב ספרים גרסינן מציאת האשה אחר אף על פי אידי דסליק אם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ואידי דתנא בסוף מתניתין המשליש מעות לבתו תנא בתריה המדיר דקתני יעמיד פרנס דהוי כעין שליח.

2. פני יהושע מסכת כתובות דף סה עמוד ב

מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה. [1] וכתב הרא"ש בשם רבינו מאיר הלוי ז"ל דהא דמציאת האשה לבעלה היינו בניזונית דוקא אבל באינה ניזונית תיהוי לה איבה ואיבה [2] והשיג עליו הרא"ש ז"ל דלא דק דהא לא משכחת אשה שאינה ניזונית אלא באומרת איני ניזונית ואיני עושה וכיון דברשות קעבדה חיישינן לאיבה ומציאתה לבעלה עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על השגת הרא"ש ז"ל דנהי דברשות קא עבדה אפ"ה יפה כתב הרמ"ה ז"ל דכיון דלא תקנו מציאת אשה לבעלה אלא דלא תיהוי לה איבה ולא יהיב לה מזונות וכיון דבלא"ה אינה ניזונת ממנו שאמרה איני ניזונית ואיני עושה א"כ למה יהא מציאתה לבעלה וזה שכתב תיהוי לה איבה ואיבה והיינו איבה דמזונות. והנראה מזה דהרא"ש ז"ל סובר דהא דאמרינן שתקנו מציאת אשה לבעלה משום איבה לאו משום איבה דמזונות אלא משום איבה דקטטה כמ"ש התוספות פ' נערה (דף מ"ז ע"א) ..

3. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף סה עמוד ב

מציאת האשה ומעש"י וכו'. ודנו האחרונים דהרי מעש"י שכיח יותר ממציאתה ולמה נקט תנא מציאתה קודם, וביארו האחרונים (עי' פנ"י) דיש היכ"ת - שמעש"י לעצמה, כגון שהכניסה שפחות, ומ"מ במציאתה הכריע הרא"ש דלא תליא במזונות והנה בהכניסה שפחות הרי בכדי שלא תבוא לידי זימה צריכה לעשות במלאכתה ולראשונים הסוברים (עי' אהע"ז סי' פ' בב"ש ס"ק ד') דשייך לה שפיר אבל הר"ן נקט דשייך לו א"כ היכ"ת היכי הוה, דנמצא דמעש"י לבעלה. מ"מ נראה דמעש"י בכה"ג בעשירה דשייך נמי לו זה היכ"ת יותר רחוקה ממציאה (עי' הפלאה).

4. קובץ שעורים כתובות אות רטז

רטז) [דף סה ע"ב] מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה. ויש לחקור במע"י, אם קנוין מתחלתו לבעלה, או שהיא קונה ואח"כ נעשין של בעלה, ובגמ', ב"מ י"ב, מבואר לענין מציאה דהבעל מינה דידה קא זכי, ובתוס' לקמן ס"ו ד"ה מציאתה משמע דמציאה ומע"י חד דינא נינהו, אבל נראה דזהו רק אי נימא דגוף הידים אינן קנוין להבעל, ולפי"ז יש לתרץ קושית תוס' ד"ה שלה, לענין שבת, דבע"ע שבת קטנה לרב ובאשה שלה, דבע"ע דגופו קנוי לפירות לרבו וא"כ חבל בשל רבו, אבל באשה דלא שייך לומר שיזכה בגוף הידים, אלא שבכל עת שתעשה יקנה מעשה ידיה וא"כ החבלה היתה בשל אשה ולא בשל בעל, וכ"ש אי נימא דבעל מינה דידה קא זכי במעשה ידיה.

5. רש"י על כתובות דף סה/ב

ירושתה – [1] אם נפלה לה ירושה הוא אוכל פירות בחייה והקרן שלה [2] לישנא אחרינא ואם מתה בחייה יורשה:

6. תוספות מסכת כתובות דף סה עמוד ב ד"ה וירושתה הוא

וירושתה הוא אוכל פירות בחייה - נראה לר"ת פירוש ראשון שבקונטרס עיקר דפ"י ירושתה שנפלו לה נכסים ממקום אחר הוא אוכל פירות בחייה דאי כלשון אחרון שפ"י ירושתה שהוא יורשה לאחר מיתה אמאי איצטריך למימר בגמרא בושתה ופגמה איצטריכא ליה הו"ל למימר דקמ"ל שהוא יורשה לאחר מיתה דממתניתין דיתר עליו הבעל לא שמעינן לה דאע"ג דאביה יורשה וקתני יתר עליו הבעל היינו כשאין לה בנים אבל יש לה בנים

לא שמעינן מהתם ומיהו איכא למימר דלא מצי למימר דיורשה איצטריכא ליה דהא שמעינן לה ממתניתין דהכותב (לקמן דף פג.) ומפרק יש נוחלין (ב"ב דף קח.).

7. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף סה עמוד ב

בזמן שבגלוי לה וכו'. הקשה הר"ן דמ"מ הרי אה"נ דהוא צריך לקבל חלק אבל למה שהיא תפסיד חלקה, ותי' דדבר ידוע הוא כשיש לו שותף בבושת הבושת יותר קטנה. ועיי"ש.

8. תוספות מסכת כתובות דף סה עמוד ב ד"ה בזמן שבסתר

בזמן שבסתר - פגם שבסתר במקום שאין בני אדם יכולין לראות שבגלוי שפצעה בפניה במקום שנראה לכל ונפגם הוא עצמו עמה בושת שבסתר שביישה בינו לבניה שבגלוי שביישה בפני כל אדם.

9. יד דוד מסכת כתובות דף סה עמוד ב

תוספות ד"ה בזמן שבסתר כו'. שביישה בינו לבניה כו'. בנתיבות משפט דף קמה ע"ג [נתיב כ"ג, ה] הקשה דבינו לבניה מה בושת יש, ובאמת שכן כתב בשיטה מקובצת בשם תלמידי ר"י. והרא"ש בתוספותיו כתב בשני עדים, וכ"כ בתשובה. ובנתיבות משפט הקשה דתרי כמאה. ואפשר לומר דלהכי כתב בפני שנים, דקיימ"ל דכל באפי תלתא איכא פירסום, וכל מילתא דמתאמרה באפי תלתא לית ביה משום לישנא בישא, וא"כ כשמביישו בפני תלתא יש פירסום שפלוני ביישו, ואין כאן בושה יתירה, אבל בפני שנים הם אינם מוציאים את הכל ולא יתפרסם כל כך, וא"כ ליכא בושה אלא בשבילם. ועוד י"ל דלהכי נקט שנים, כדי שהם יהיו עדים בפני ב"ד.

10. חדושי הרשב"א על מסכת כתובות דף סה/ב

שלו נותנין לה מידו ושלה ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. וכתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד חובל ומזיק הט"ז) במה דברים אמורים בשחבלו בה אחרים אבל חבל בה הבעל חייב לשלם לה מיד כל הנזק והצער והבושת והכל שלה ואין לבעל בהן פירות, ואם רצתה ליתן לאחר הדמים נותנת וכזה הורו הגאונים והבעל מרפא אותה כדרך שמרפא כל חלייה. ויש נותנים טעם לדבריו משום דמדינא בשתה ופגמה שלה כרבנן, ועד כאן לא פליג ר' יהודה אלא משום דאית לה בשת בבשתה ומצטער בפגמה, כדגרסינן בירושלמי (פ"ו ה"א) ר' רדיפא ר' אחא בשם ר' בון בר כהנא דלא מחסר לה בסתר מפני מה הוא נוטל מפני צערו שנצטער עמה, והלכך כשהוא בעצמו חבל בה מפני מה נוטל שהוא בייש את עצמו והוא ציער את עצמו. אבל הראב"ד ז"ל השיב עליו בלשון הזה, תימה הוא למה ישלם לה את הכל שהרי הוא נוטל בשל אחרים או שלישי או שני שלישים וכשחבל בה למה הוא ישלם לה את הכל. ואולי טעה בדברי הגאונים ז"ל שלא אמרו אלא על מה שראוי לה וקנסו אותו שלא יאכל משם פירות דבהכי לא תקון רבנן והוא עשה שלא כהוגן דין הוא שלא יהא חוטא נשכר, ע"כ. ודברי התוספתא מסייעין אותו דקתני בין שחבלו בה אחרים בין שחבל בה הוא מוציאין מידו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות:

11. קובץ שעורים כתובות אות ריז

ריז) [דף סה ע"ב] ולענין ריפוי כתב הרמב"ם דינתן להבעל, דהוא חייב ברפואתה, ומזה היה נראה לכאורה בשורף ביתו של חברו והבית היה בטוח באחריות, באופן שההפסד מגיע למקבלי האחריות ולא לבעה"ב. צריך המזיק לשלם לבעלי האחריות, כמו הכא דמשלם הריפוי לבעלה. וקשה, דבמעוכב גט שיחרור מבואר בגמרא דאי קנסא לרבו גם חבלה לרבו, דמה לי קטלא כוליה מה לי קטלא פלגא. כמו שכ' בתוס' גיטין דף מ"ב, ולכאורה לא דמי כלל, דתשלומי קנס אינו בשביל ההפסד וכיון דמיקרי אדונו צריך לשלם לו. אבל בתשלומי חבלה דהוא בשביל ההפסד למה ישלם לרבו דאין לו שום הפסד דכל ההיזק הוא להעבד, וכן בשוכר פרה והשאילה ומתה כדרכה, דס"ל לת"ק דהשואל משלם לשוכר, אף דהשוכר לא הפסיד רק זכות שכירותו ולא גוף הפרה, ומוכח מזה דתשלומי ניזקין אינן למי שההיזק שלו, אלא למי שהוא בעלים על זכות התשלומין, וה"נ בריפוי ראוי לשלם לאשה אף שההפסד הוא לבעל.

12. רש"י על כתובות דף סו/א

שלא ע"י הדחק - כגון שהיא עירנית ובעלת מלאכה:

13. הגהות יעבץ מסכת כתובות דף סו עמוד א
רש"י ד"ה שלא כו' עירנית. נ"ב חריפה ובקיא ונעורה בלילה למלאכתה:

14. פסקי רי"ד מסכת כתובות דף סו עמוד א
בעי רב פפא עשתה לו שתים בבת אחת מהו. בעי רבינ' שלש וארבע מהו, תיקו. פי' כגון טווה ושומרת קישואים וכיוצא בהן כהעדפה על ידי הדחק דמו והן של אשה אליבא דר' עקיבה, או דילמא כהעדפה שלא על ידי הדחק דמו והויא דבעל, [1] וכתב רבינו חננאל זצוק"ל כיון דהנך בעיי לא שייכי אלא אליבא דר' עקיבה ש"מ דהילכתא כר' עקיב'. [2] ורב האי גאון זצוק"ל וכל הגאונים פוסקין כרבנן, וגם רבינו יצחק זצו"ל כרב האי סבירא ליה, וכך נר' לי דהילכתא כרבנן, חדא דקימל"ן יחיד ורבים הלכה כרבים, ועוד דכמה סתמי סתם ר' כרבנן, הכא תנן מציאת האשה לבעלה כרבנן, והכי נמי תנן בשנים אוחזין, ואף על גב דבעיי דרב פפא ורבינא שייכי אליבא דר' עקיבה, לאו דסבירא להו כותיה אלא דייקי אמילתיה למידע טעמ' דידיה, ולעולם לא סבירא להו כותיה, ומשום הכי לא שבקינן אורחא דהילכתא דקימ' לן הלכה כרבים והלכה כסתם משנה.

15. שערים מצויינים בהלכה

דף סו. בהעדפה שלא ע"י הדחק כו'. פרש"י שהיא עירנית ובעלת מלאכה כו'. פי' שהיא אינה צריכה לישן הרבה שעות וגם היא בעלת מלאכה ומהירה, ואם צריכה לנדוד שינה מעיניה ומצערות עצמה בזה, הוי העדפה ע"י הדחק, כ"כ בתוס' רי"ד. וכיון דמציאנן אינה דבר שתלוי בכחה וטבעה ואינו יום יומית, לכן אמרינן דהוי כהעדפה ע"י הדחק.

16. תוספות מסכת כתובות דף סו עמוד א ד"ה אלא מעתה

אלא מעתה בייש סוסתו כו' - תימה מאי פריך והלא במתניתין אינו נותן לאשה בושת שלם ולאיש לבד דמי בשתו אלא מחלק האשה נותנין לבעל ואם כן אם לא היתה האשה בת בושת שלא היו נותנין לאשה גם לבעל לא היה נותן כלום ומאי פריך מבייש סוסתו דלאו בת בושת היא.

17. דבר יעקב מסכת כתובות דף סו עמוד א

ד] אלא מעתה בייש סוסתו של חבירו ה"נ דבעי למיתן ליה בושת - הנה מתוס' [ד"ה אלא] מבואר דהא דנותנים בושת ופגם לבעל, אינו תשלום מיוחד לבעל [בגלל שהוא התבייש] אלא האשה היא המתביישת וחלק מתשלום הבושת ופגם של האשה נותנים לבעל. ולכן הקשו מה הדמיון לסוס שאין לו בושה כלל. וגבי עני בן טובים פירשו התוס', כיון שעליהם לשומרו, אם מכים אותו גם הם מתביישים. הר"ן [חולק על תוס'] [כמש"כ המהר"ם שיף והבית אהרן] וס"ל שמשלמים לבעל כיון שהוא מתבייש בעצמו. ומקשה הר"ן דא"כ למה פוחתים מבושת האשה, נהי דגם הבעל מתבייש מ"מ קשה שהיה למזיק לתת לכל אחד דמי בושתו. ותירץ דבושת האשה נתמעט כיון שהיא ברשות בעלה. וזה הפשט בייש עני בן טובים, כיון שהוא שוהה ברשות משפחתו, נתמעט בושתו. וכתב הבית אהרן שלפ"ז מתורץ קושית תוס' מסוס, שלגבי סוס אין בעל הסוס מקבל חלק מבושת הסוס אלא יש לו בושה של עצמו. והנה הגמ' מקשה מבייש סוסתו, ומשני וכי סוס בר בושת הוא. ומבאר הבית אהרן שלפי הר"ן כוונת הגמ' שכלל אין לאדון הסוס בושת מחמת שביישו את הסוס. וכן מפרשים הרשב"א והריטב"א והמאירי שאין לאדון הסוס בושת.

ולפי התוס' אפשר לומר שכוונת הגמ' כיון שלסוס אין בושת, אין לאדון מהיכן לקבל חלקו. ואפשר שגם לפי התוס' כוונת הגמ' שכלל אין לאדון הסוס בושת מחמת שביישו את הסוס, ולכן הקשו התוס' תיפוק ליה שאפ' יש בושת לאדון מ"מ כיון שאין בושה לסוס אין לו ממה לקבל חלק.

18. קובץ שעורים ח"א - מסכת כתובות דף סו/א

(רכב) דף ס"ו. בבגדו לית ליה זילותא. ויש בזה שני פירושים ושני גירסות, א) דבבגדו ליכא זילותא להבגד אף דאיכא זילותא לבעל הבגד, מ"מ ליכא חיוב תשלומי בושת אלא חובל בגופו, אבל באשתו איכא זילותא לאשתו והבעל זוכה מחלק האשה, ב) דבבגדו ליכא זילותא לבעליו אבל באשתו איכא זילותא להבעל, וקשה לפי"ז מאי קמ"ל ר"פ דרוקק בבגדו פטור ואיזה חוב שייך כאן במקום שלא ביישו כלל:

19. מאירי על כתובות דף סו/א

זה שביארנו שהרוקק בבגדו של חברו אינו חייב בבשת פירושו [1] אף כשהוא לבוש וכן הדין בבהמה אפילו היה הוא רכוב עליה [2] ומכל מקום ראיתי לקצת מפרשים שכתבו שאם רקק על הבגד כשהוא לבוש חייב בבשת שהרי נתבייש הלובשן וכן בבהמתו אם היה רכוב עליה אף הוא מתבייש בכך והם מפרשים בסוגיא זו אלא מעתה בייש סוסתו של חברו פירוש בעוד שאינו רכוב עליה הכי נמי דבעי למיתב בשת ואף אשתו כבהמתו היא ...

20. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף סו עמוד א

מתני' הוא פוסק כנגדן חמש עשרה מנה וכו'. והקשו הראשונים הא ריבית קצוצה הוה דהרי הוה חוב, [1] ותירצו דהוה מתנה וככת"ח שמוכח שיכול להוסיף דיודעים דהוה מתנה ה"נ הוה כמתנה בעלמא, [2] עוד תירצו הראשונים דאגר נטר היינו כל זמן שיש לו שהמעות בידו יש לו הוספה בדמים אבל כאן הרי גם אי יגרשנה למחר צריך ליתן לה א"כ לא הוה אגר נטר דאינו תלוי בזמן, [3] עוד תירץ בתוי"ט דהרי יש צד שלא יתן לה אי תמות קודם.

21. דף על הדף מסכת כתובות דף סו עמוד א

וביאר הגאון מטרנפול בשו"ת חבצלת השרון (תניא סי' ל"ז) דהוה קרוב להפסד כמו לשכר, וחז"ל לא רצו לאסור משום תקנת כתובה, משא"כ במלוה לבנו אין זה קרוב להפסד מה שבנו יורשו שכן הוא דרך העולם ורצון האבות, והוה קרוב לשכר בלבד.

[4] עוד כתב שם דלכאור' יש לתרץ עפ"י הנפסק בשו"ע יו"ד סי' ק"ס סעיף י"ג דלא אסרה תורה רבית רק הבא מהלוה למלוה, והכא שהיורשים משלמים הרבית אינו באה מיד לזה למלוה.

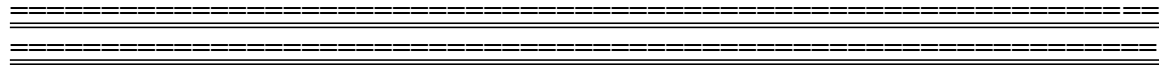
22. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף סו עמוד א

מתני' יכול הוא שיאמר. והקשה הירושלמי הא הו מדברים הנקנים באמירה וא"כ ליכא חזרה, ות' דיש כאן תנאי ברור.

23. חדושי הרשב"א על מסכת כתובות דף סו/א

ולך אי אפשר ליתן. פרי"ז"ל לך אי אפשר ליתן אלא או חלוץ או יבם אבל לאחיו יתן או תשב עד שתלבין ראשה. ותימה הוא דהא קי"ל (לקמן קט, א) כאדמון דאמר יכולה היא שתאמר אלו פסקתי אני לעצמי וכו' אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור. אלא יש לפרש דאלו אחיו היה יכול להוציא ממנו בדיינים דדברים הנקנין באמירה הן אבל יבם לא. ובשם רבינו האי גאון ז"ל אמרו דדוקא בפוסק מעות לחתנו כגון שאמר לו כשתכנוס את בתי אתן לך כך וכך, וכשמת חתנו אעפ"י שאם היה החתן כונס קנה באמירה דשעת קדושין, עכשיו שמת יכול לומר ליבם לאחייך הייתי רוצה לתת, אבל בפוסק לבתו כגון שאמר בשעת קדושין כך וכך אני נותן לבתי הרי קנתה הבת ואעפ"י שמת חתנו אינו יכול לומר לא פסקתי לבתו אלא על מנת שתבוא לידי נשואין עם הראשון, דמכל מקום לבתו פסק ובתו קנתה. נראה שהוא ז"ל מפרש מ"ש בירושלמי פוסק הוא על מנת לכנוס לומר בשפסק מפורש על מנת לכנוס, ושלא כדברי רבינו אלפסי ז"ל, אבל לפי מה שפי'

רבינו אלפסי ז"ל אפילו באומר כך וכך אני נותן לבתי לא פסק אלא על מנת לכנוס, וזהו שכתב רבינו אלפסי ז"ל בפירוש הירושלמי וחזינא מאן דפירש לה פירושא אחרינא ואנן לא סבירא לן אלא מאי דכתבינא:

24. תוספות מסכת כתובות דף סו עמוד ב ד"ה לא נאמרו

לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים - והא דאמרינן בפ' טרף בקלפי (יומא דף לט): שלא היתה כלה צריכה להתבשם בירושלים מפני ריח הקטרת [1] ודאי לריח לא היו צריכות להתבשם אבל צריכות היו לקופה של בשמים לעדן הבשר ולהשיר השער ולפשט הקמטים. ר"ת.

25. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף סו עמוד ב

לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים. פירשו הראשונים [2] דבירושלים הי' הדרך להתקשט יותר מכל מקום. (א"ה ע' שיעורי יומא ל"ט ע"ב).

26. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים. הטעם לזה כתב בשטמ"ק שהיו עשירים והיו נותנים בזמן עשרם שיעור גדול כזה לנשותיהן, אבל בשאר מקומות מודה ת"ק דלא יהיבין כולי האי. נמצא לפ"ז דתנא דהכא אמר בזמן שהיו עשירים והוא דר בירושלים, ובמשנה אחרונה

בפרק הקודם (סד:) היו משערים כפי העניים, כדאיתא בגמ' לעיל (סה:) האי תנא במקום הריס קאי, ועי"ש מה שכתבנו בזה.

27. הגהות יעבץ מסכת כתובות דף סו עמוד ב

תד"ה לא כו' אבל צריכות כו'. נ"ב [3] אנה אמינא דעדיפא אדרבה בירושלם היו חייבות להתבשם בקופה של בשמים מה"ט גופיה כדי שלא ליהנות מריח הקטורת אף על גב דריח אין בו מעילה איסורא מיהא איכא. וכמ"ש שם בס"ד:

28. מאירי על כתובות דף סו/א

אבל זו שבכאן אף ביש לו ליתן נאמרה ופירשו בגמרא שלא סוף דבר בשראשון תלמיד חכם ושני עם הארץ אלא אף בראשון עם הארץ ושני תלמיד חכם שמכל מקום איפשר שאינו חפץ במדותיו ובטכסיסיו ואף כשמדותיו טובות איפשר שהוא יודע בו דבר שמגיס את דעתו ממנו

29. תוספות מסכת כתובות דף סו עמוד ב ד"ה ליום ראשון

ליום ראשון או לכל יום ויום - הרבה תמיהות אלו הבעיות דאם יתן לה לעולם כדמסיק לכל שנה ושנה עשר דינר לכל מנה ומנה ליום כמה במהרה יכלה אותו הממון אלא ודאי נראה דעשר דינר יתן לה לכל מנה להתקשט לעולם ומיבעי ליה אם יתן לה בבת אחת והיא תשמרנו להתקשט בו עד שתכלה ומשם ואילך אין קצבה לתכשיטין ויתן לפי כבודה או לא יתן לה בבת אחת אלא כדי קישוטה ליום.

30. מאירי על כתובות דף סו/ב

חייב אדם לחלק מנכסיו למי שנתנם לו ר"ל לפרנס את העניים שהם בניו של הקדוש ברוך הוא וכמו שנאמר עליו אבי יתומים ודיין אלמנות ויהא בטוח שאם יחסר ממנו לכבודן הוא משלימו כפלים והוא שאמרו מלח ממון חסר ואמרי לה חסד וכן ראוי לו לעשות כפי עשרו וממונו וכמו שאמרו על נקדימון כדבעי ליה לא עבד והוא

שאמרו לפום גמלא שיחנא ומה שהוא עושה יעשה לשם שמים שמה שהוא עושה דרך המיית כבוד לעצמו אף על פי שהוא תועלת לעניים אינה צדקה גמורה והוא שאמרו כאן לכבודו הוא דעבד:

31. בן יהודע על כתובות דף סו/ב

שם מלח ממון חסר ברי"ש, ואמרי לה חסד בדל"ת. נ"ל בס"ד הנפקותא בזה, אם ברי"ש אין זה מלח אלא אם כן יחסר ממנו, כגון שנותן צדקה לעני, אבל אם עשה גמילות חסדים שהלוה לאדם בששת דוחקו, ואחר כך חזר זה ופרע לו, דאין נחסר ממנו כלום, לא יועיל זה להיות בסוג מלח. ולמאן דאמר חסד בדל"ת, גם גמילות חסד כזו שהלוה ונפרע יועיל, דהא עשה חסד. ועוד נ"ל בס"ד הנפקותא, למאן דאמר חסר ברי"ש, אם נתן הצדקה לאדם שאינו הגון, כי חשב שהוא הגון יועיל, דהא זה חסר ממנו בשביל מצוה, ולמאן דאמר חסד בדל"ת בעינן שיהיה זה המתן חסד, ואם נתן לאינו הגון אין זה חסד, ולכן תמצא ממון מספרו עולה מספר חס"ד הגו"ן, כלומר אם עשה בממון חסד הגון הרי זה נחשב מלח, לקיים הממון שלו. גם ממון עולה מספר נח מלח, רמז שצריך להניח על הממון מלח, כדי שיתקיים:

32. פתח עינים מסכת כתובות דף סו עמוד ב

מלח ממון חסר ואמרי לה חסד עמ"ש אני בעניי בספרי הקטן דברים אחדים דף ע"ד מ"ש בהני לישני דרך דרש. ואפי' לומר עוד במ"ש בעניותנו בדרושים דהא דהכשילם בבני אדם שאינם מהוגנים במחלוקת שנויה ומ"ד חסר סבר דאף אם עשה עם שאינם מהוגנים כל שכיון למצוה בא בשכרו וז"ש חסר דכיון דיש חסר"ו של אדם סגי ואיכא דאמרי עד שיעשה חסד גמור למהוגנים דנקרא חסד כי הם עניים ראויים ויט אליהם חסד דלרשעים אינו חסד וק"ל:

33. הפלאה על כתובות דף סו/ב

שם בגמרא לא כדין מתלין מתלא בירושלים מלח ממון חסר. יש לומר הרמז בזה דכשכותבין ממון חסר ו' וממלאין מלוי האותיות דהיינו מ"ם מ"ם נ"ן אזי המלוי הוא אותיות ממון לרמז כשמחסר הממון ונותן צדקה. אז ממלאין לו הממון כמלוי האותיות.

34. שערים מצויינים בהלכה

מלח ממון חסר. פרש"י הרוצה למלוח ממנו כלומר לגרום לו שיתקיים יחסרנו לצדקה תמיד וחסרנו זהו קיומו. כתב בהפלאה דיש רמז כאן דאם כותבין ממון חסר וא"ו וממלאין מלוי האותיות דהיינו כזה ממון מ"ם מ"ם נ"ן אז המלוי הוא אותיות ממון, לרמז כשמחסר הממון ונותן צדקה ממלאין לו הממון כמו מלוי האותיות. ועי' בשו"ע (יו"ד סי' רמז ס"ב) לעולם אין אדם מעני מן הצדקה וכו'. ובביאור הגר"א (שם סק"ג) הראה מקורו מהכא.

35. שערים מצויינים בהלכה

כשחתמתי על כתובתה כו' והייתי קורא בה אלף אלפי כו'. מבואר מכאן דעדים צריכין לקרות הכתובה קודם שחותמים. ועי' ברמ"א (סי' סו ס"א), דאם לא קראו ולא שמעו גם מאחרים, אע"פ דלאו שפיר עבדי אין להוציא לעז כו'.

1. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף סו עמוד ב

ת"ר: מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים, והיו תלמידיו מהלכין אחריו. ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים, כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, אמרה לו: רבי, פרנסני! אמר לה: בתי, מי את? אמרה לו: בת נקדימון בן גוריון אני. אמר לה: בתי, ממון של בית אביך היכן הלך? אמרה לו: רבי, לא כדין מתלין מתלא בירושלים מלח ממון חסר? ואמרי לה חסד. ושל בית חמיך היכן הוא? אמרה לו: בא זה ואיבד את זה. אמרה לו: רבי, זכור אתה כשחתמת על כתובתי? אמר להן לתלמידיו: זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו, והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חוץ משל חמיה. בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר: אשריכם ישראל, בזמן שעושיין רצונו של מקום - אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושיין רצונו של מקום - מוסרין ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה.

2. מהרש"א חידושי אגדות מסכת כתובות דף סו עמוד ב

מעשה בריב"ז כו' והיה יוצא מירושלים כו'. אחר החורבן היה שחזר ויצא ממקום שהיה לירושלים שכבר יצא מירושלים קודם החורבן כדאיתא פרק הניזקין שהרי נקדימון מג' עשירים שקודם החורבן היה בירושלים כדאיתא שם ואע"ג שידע ריב"ז דג' אוצרות של ג' עשירים שרפו כבר הבריוני שהיו שם שאל ממון בית אביך להיכן הלך אשאר ממון של נקדימון שלא נאבד אז.

3. חידושי אגדות למהר"ל כתובות דף סו עמוד ב

מעשה בריב"ז וכו'. ותימא כי מה הוא השבת והודאה שנתן ריב"ז על זה, ואמר אשריכם ישראל בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם, וכשאין אתם עושיין רצונו של מקום מסרין ביד [ב]המתן של אומה שפלה.

4. ספר נצח ישראל פרק יד

ויש לתמוה, מאי לשון 'אשרי' דקאמר, 'אשריכם ישראל שמסרם ביד אומה שפלה, ולא עוד אלא ביד בהמתן של אומה שפלה', וכי בזה שייך לשון 'אשרי'.

5. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף סו עמוד ב

אשריכם ישראל וכו'. לכאור' מה שייך אשריכם על אין עושיין רצונו של מקום ונראה לבאר פשוט דכיון דלא הוה כדרך הטבע הרי אשרי חלקם שיש מה שיעוררם לשוב בתשובה שהרי רואים בחוש העונש כשאין עושיין רצונו של מקום.

6. ספר פרדס יצחק

ו' גבו' אשריכם ישראל בזמן שעושיין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם ובזמן שאין עושיין רצונו של מקום מוסרין ביד אומה שפלה. לכאורה אינו מוכן מה שייך "אשריכם" על מה שנענשים כשאין עושיין רצונו של מקום, ויש לפרש דכוונתו לומר דאשרי חלקם שיש להם דבר המעוררם לשוב בתשובה, שהרי רואים בחוש העונש כשאין עושיין רצונו של מקום ורואים השכר כשעושיין רצונו של מקום, ועוד אפשר לנאר דאשריכם קאי על מה שמוסרין ביד אומה שפלה ולא ביד אומה חסונה, דאי היה מוסרין לאומה חסונה אז בקל היו יכולין להתעבר בין הגוים וללמוד ממעשיהם, ולכן מוסרין לאומה שפלה דאז אין לחוש שילמדו ממעשיהם הממונעים ומשוקלים אף בעיני כל האומות.¹

7. ויקרא פרשת בהר פרק כה

(מז) וְכִי תִשָּׂא יַד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ וּמָדָן אֲחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַר לְגֵר תוֹשֵׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֹקֵר מִשְׁפַּחַת גֵּר:

8. העמק דבר על ויקרא פרק כה פסוק מז

(מז) ומך אחיך עמו. פרש"י מי גרם לו שימוך דבוקו עמו. ואע"ג שהוא משובח בשביל דבוקו עמך מכ"מ אין השבח מועיל אלא לפי ערכו שהוא עובד כוכבים ולא לישראל. ועדיין הדבר צריך טעם שהרי עניות ועשירות בעוה"ז אינו בא על עונשי עבירות שבין אדם למקום אלא על מה שבין אדם לחבירו כדא"ל בשבת דקנ"א ב' כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים ועוד כמה מאמרים וא"כ אחר שהעובד כוכבים מדבר עצמו למנהגי ישראל ומדותיהם שהם רחמים וגומלי חסדים ע"כ נעשה עשיר ואיך בא לישראל שמדבר עצמו לתושב הזה שאוכל נבלות וכדומה שהוא נעשה אינו מרחם עה"ב ואין לו מדת גמ"ח עד שבשביל זה נעשה מך. והרי התושב עצמו הוא רחמן וגמ"ח אלא שאוכל נבלות. אבל יש לנו לדעת דכמו בחומר הגוף כל מי שיש לו צורה גבוה מאשר תחתיו החומר שלו חלש יותר. וכאשר הוא מאבד צורתו נפסד חומריו ג"כ עד שנעשה גרוע ממה שתחתיו שחומר בריא עכ"פ גם בלי צורה גבוה. **כמו דצח"מ שחומר של הצומח אם הוא**

מפסיד כח הצמיחה שהוא צורתו ה"ה גרוע מחומר הדומם וכן בחי ומדבר. כמו כן הוא בחומר הרוח והנפש. שכל מה שהצורה של אותו הנפש במעלה עליונה החומר חלוש ואם הוא מפסיד מעלה שלו מתקלקל נפשו ג"כ ומש"ה עובד כוכבים שצורת רוחו ונפשו באשר הוא אדם בר דעת

שיהא מנתנה בד"א ובנקיות בטוב עם הבריות. הצורה הזאת למי שיש לו בשלמות אינה מתקלקלת מהר **משא"כ ישראל אשר צורתו הוא עבודת האלקים. אם הוא משחית צורתו זאת נפסד עמו גם חומר הנפש האנושית אשר בטבע ישראל להיות נפש**

נקיה משקוצים יותר מעובד כוכבים. וגם נפש חומל ומרחם כפי טבע בני אברהם יצחק ויעקב שיהיו רחמים וגו'. אבל כ"ז הוא אם אינו משחית צורת נפשו הישראלית שלה נברא ונוצר להיות עובד ה' ג"כ. והנה לענין שנפסד צורת נפשו האנושית לענין נקיות ולאכול שקוצים יותר מן הכותי ביארנו לעיל בזה הספר י"א מ"ד וע"ש. **וכאן בזה המקרא רמז לנו המקרא שהכותי שנעשה תושב שלא לעבוד עבודת כוכבים ולהתקרב לישראל מרגיל עצמו למדות אנושיות של ישראל להיות חומל ומרחם וכדומה. ומשום זה נעשה עשיר אע"ג שאוכל עדיין נבילות אינו מזיק לו למדת הרחמים וחמלה שהרי לא נתחייב להזהר מנבלות ולא הפסיד צורתו. משא"כ ישראל שמדבק עצמו לזה התושב ואוכל נבילות ומסיר צורתו מלהיות עבודת ה' עלי. ה"ז משחית לבסוף צורתו האנושית ג"כ ונעשה אדם רע ואכזר ואז מגיע לבסוף להיות מד.**

9. ויקרא פרשת שמיני פרק יא

(מג) אַל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכֹל הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם: (מד) כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכֹל הַשָּׂרֵץ הַרְמֵשׁ עַל הָאָרֶץ:

10. העמק דבר ויקרא פרשת שמיני פרק יא (מד)

ולא תטמאו את נפשתיכם וגו'. לפרש"י בסוגיא דאכל פושיא הוא עוד אזהרה לשרץ הארץ, אבל לדעת הגאונים והרמב"ם ז"ל הוא אזהרה מיוחדת על בריה הנולדת מעופש. והנה לפי זה יבואר מקרא הסמוך טעם מיוחד לאזהרה זו כאשר יבואר, אבל א"כ היה ראוי להתחיל הפסוק ולא תטמאו את נפשתיכם וגו' וטעמו, וריש המקרא דילן יהי נמשך במקרא הקודם וטעם לו, ולמה זה עירב המקרא טעם האזהרה הקודמת ואזהרה אחרת יחד, ולא דבר ריק הוא. אלא בא ללמדנו דשייך אזהרה זו ג"כ לטעם אזהרה הקודמת. **דמי שמתמא נפשו במאכלות אסורות מכח התורה, יבא לשקץ טבעו כל כך עד שיאכל גם דברים המתועבים לנפש נקיה בדעת אדם, וכמו כל חומר וצורה שכל שצורתו גבוה ממה שלמטה ממנו, הרי חומריו חלש ממנו וכשנפסד צורתו גם החומר הולך תמס יותר מחומר הפחות, כך הוא בעניני הנפש, נפש ודעת האדם גבוה מנפש הבהמה, וכאשר משחית נפשו מדעת האדם הרי נעשה גרוע מבהמה ומזיק ביותר, כמו שכתבתי בספר בראשית ו' ג' ה' ע"ש. וכמו כן נפש הישראלי גבוה על פי דעת תורה שעליו, וכשמשחית דעת תורה ממנו נעשה גרוע מנפש האדם שאין עליו דעת תורה, ולא יפלא ממנו לאכול גם דברים המתועבים וכל השרץ הרומש על הארץ**

11. חידושי אגדות למהר"ל כתובות דף סו עמוד ב

ופי' זה כי אשר הם נמסרים ביד אומה שפלה הוא נמשך אחר מדריגתו, מפני שמעלת ישראל מעלה נבדלת אלקית, ואין חסרון שייך במעלה נבדלת, והמעלה הזאת דבר עצמי להם, וכאשר אין להם המעלה האלקית שהוא עצמי להם ולכך הם בטלים לגמרי ואינם נמצאים. לכך כאשר ישראל אינם עושים רצונו של מקום, ונמשך להם בטול עצמם הוא המעלה האלקית, הרי יגיע בטול להם לגמרי, ולכך נמסרין ביד אומה שפלה וביד בהמתם, שבוה כאלו הם אין להם מציאת נחשבים, אחר שהם נמסרים ביד אומה שפילה שהם עצמם פחותי המציאות, והנמסרים בידם כאלו נעדרים לגמרי ואינם בעולם. אבל מדרגת האומות אין עצם מעלתם המעלה אלקית אשר לא תקבל חסרון כלל, לכך אף כי הם אינם בשלימותם אין כ"כ ירידה להם כמו לישראל.

ויש לך להבין מה שאמרו ולא עוד אלא ביד בהמתן, מפני שהיא חמרית ויש לבהמה מציאת מה פחות, והבן מה שאמר כי היתה מלקטת שעורין שהן מאכל בהמה חמרית, שכלל המאמר הזה בא להודיע כי כאשר אין עושים רצונו של מקום אין לישראל מציאת נחשב כלל, ולכך הם נמסרים ביד בהמה, שמפני שהבהמה חמרית ומציאתה מציאת פחותה ושפלה ומאכל החומרי שהבהמה מציאת רע היתה מלקטת. והנה הריבה עוד יותר פחות עד שאין נחשב מציאת כלל, שהרי היא מלקטת מאכל החמרי מה שהייתה הבהמה מוציאה. וענין זה

רמזה התורה באדם, דכתיב (בראשית א') וירדו בדגת הים, רמז לך הכתוב בלשון וירדו ולא כתב בלשון וימשלו בדגת הים, אלא אם הוא זוכה ואז האדם הוא צורה שלימה אל כל התחוננים, לכך ראוי לו להיות מושל על הדברים החומרים הם ב"ח שאינם מדברים שהם במדרגה החומר והצורה מושלת עליהם, ואם אינו זוכה שאין הצורה בשלימות הרי הוא ירוד לפנייהם והוא נמסר ביד בהמה חיה ועוף שהם חומריים, כי הצורה השלימה עצם שלה אם אינה בשלימות הגמור היא בטלה לגמרי ולכך האדם ירוד לפנייהם. ודברים אלו עמוקים מאוד בענין הצורה שהיא בשלימו', וכאשר תצא ממדרגתה אין לה מציאות כלל. [מפני כי ישראל הם האדם באמת כאשר אז"ל (יבמות ס"א א) אתם קרוים אדם שנאמר ואתנה צאני וגו' אדם אתם [אתם] קרוים אדם ואין אומות העולם קרוים אדם

12. ספר נצח ישראל פרק יד

אבל הדבר הזה כמו שבארנו לך, כי בודאי בזה יש לראות ולהתבונן מעלת ישראל העליונה, שיש להם משפט הצורה השלימה, אשר מצד עצמה ראוי לה השלימות לגמרי, ואין ראוי לה חסרון כלל. והחסרון בצורה הוא בטול אל הצורה לגמרי, ונחשבת נעדרת לגמרי. ומזה הצד היא יותר פחותה מכל אשר הם במדרגה החומרית, אשר יש להם מציאות מה, וזו נחשבת כאילו אין לה מציאות כלל, רק נעדרת.

וזה שאמר (שם) 'אשריכם ישראל, בזמן שאתם עושים רצונו של הקדוש ברוך הוא', שדבר זה ראוי אל הצורה להיות עליונה על כל, לכך אמר שאם עושים רצונו של מקום, אין אומה ולשון שולטת בהם, כאשר ראוי אל הצורה השלימה שהיא מושלת תמיד על החומר, ולא החומר מושל בה. 'ובזמן שאין עושים רצונו של מקום, אז נמסרו ביד אומה שפלה.' כי מה שהם אומה שפלה מורה על שהיא יותר חומרית, כי אין ספק כי השפלות מורה על החומרית, שהחומר הוא שפל. 'ולא עוד, אלא ביד בהמתם של אומה שפלה.' שאין ספק כי הבהמה של אומה שפילה עוד יותר חומרית. וכאשר תדע מענין הערביים האלו, שאין אומה יותר פחותה כמו אלו. והיתה מלקטת שעורים בין גללי בהמתן של ערביים, דהוא היצאה של בהמה. ואין ספק בדבר זה למבין, כי הנמסר ביד זה אין לו מציאות כלל, וכאילו נחשב נעדר. וכל ענין זה מפני כי הצורה מצד עצמה ראוי לה השלימות, כי זהו עצם הצורה שהיא שלימה, וכאשר אין לה השלימות שראוי לה - כאילו היא נעדרת לגמרי. והשפל, אם הוא פחות ושפל, אינו נחשב נעדר, ויש לו מציאות מה, הן רב הן מעט. אבל זה נחשב נעדר לגמרי. ובודאי יפה אמר על זה 'אשריכם ישראל וכו'.

וכאשר תבין אלו הדברים על אמתתם מה שראוי לך להבין מהם, אז יפתחו לך שערים הרבה, כי דברים הרבה תלויים בזה במה שאין לישראל שום מדרגה בינונית; או שהם מושלים על הכל, או שהכל מושלים עליהם. וכבר רמזה זה התורה גם כן באדם, אשר כבר אמרנו כי ישראל והאדם שוים הם. שכמו שיש לאדם משפט הצורה נגד שאר בעל חיים, כך לישראל משפט הצורה נגד האומות.

13. ספר הגיוני הלכה [ח"א ע' 29-31]

על זה? תירץ המהר"ל, שדבר זה בייחוד מלמד על דרגתם הגבוהה של ישראל, שכל מהותם היא עשיית רצונו של מקום. וכשאין עושים רצונו של מקום בטלה מהם כל מהותם, והרי הם נתונים תחת בהמתן של ערביים¹⁶.

אמר הרב ר' יהודה לייב דון יחייא, אמר ר' חיים מבריסק, אמר המגיד הישיש ממיינסק בהסבר דברי המהר"ל: כל דבר בעולם יש לו מהות משלו, ויש דברים שבצד מהותם העצמית יש בהם עוד מעלה נוספת, שאינה מעצם מהותם. כיצד נדע להבחין בין מהותו העצמית של דבר ובין התכונה הנוספת שבו? ענין זה אפשר לבררו: אם ניטול מן הדבר אחת מתכונותיו, ועל ידי זה יאבד מן העצם כל מהותו, הרי זו ראייה שהתכונה שניטלה היא כל מהותו, אבל אם לאחר שחיסרנו את התכונה הוא מוסיף להתקיים כבתחילה, סימן הוא כי מה שניטל ממנו לא היה אלא התכונה הנוספת שבו, אבל לא מהותו. [הנה דוגמא: הצומח עומד דרגה אחת גבוהה מהדומם, נוסף בו כוח הצמיחה. ועתה מה מהותו של הצומח? האם הוא במעמד של דומם אלא שיש בו תוספת תכונה של צמיחה; או כוח הצמיחה הוא כל מהותו ועצמותו? איך נוכל להוכיח שכוח הצמיחה הוא עצמותו של הצומח? אם נכרות את הצמח וילך ממנו כוח הצמיחה, יתברר לא רק שאינו צומח עוד, אלא גם דומם איננו, הוא מתקלקל ונרקב. נמצא כוח הצמיחה איננו מעלה צדדית של הצמח אלא היא עצם מהותו.

הבחנה זו חלה גם על הרכב המעלות והסגולות של עמים. כל עם מעמי העולם יש לו אמונה שהוא מחזיק בה. אם יעזוב עם את אמונתו לא יחדל מלהיות עם כאשר היה, כך בכל העמים. לא כן עם ישראל, אמונתו, תורתו, זו מהותו; אם אין ישראל מחזיקים בתורה הרי הם בטלים מלהיות עם ישראל. ולא עוד אלא אפילו בדרגת אומה אחרת אין הם עומדים, אבדה חיותם מהם, כאותו צמת, שהלכה צמיחותו ממנו. הוא יצא מגדר צמת וגם דומם איננו, אלא נהיה רקב. כמאמרו של רס"ג: "אין אומתנו אומה אלא בתורה"¹⁷. מכאן מוצא להבנת דברי המהר"ל שאמרנו תחילה. ר' יוחנן בן זכאי במקום שנראתה לו שפלותם של ישראל משם נראתה לו גם מעלת דרגתם. מתוך שבזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום הם ירודים ונתונים תחת בהמתן של אומה שפלה, כלומר שבטלה מהותם, מכאן ראה את שבחם ומעלתם. שאין עם ישראל כשאר האומות, שדתם היא תוספת על מהותם, אלא ישראל תורתם היא עצם מהותם. והוא משמעות המאמר ישראל ואורייתא חד הוא. מעתה יפים דברי ר' יוחנן בן זכאי שאמר: "אשריכם ישראל" ודיבור זה חל על כל המאמר כולו על הסיפא כמו על הרישא¹⁸.

14. ספר בית יעקב - פרשת בקרות

אמנם ואתם [פירוש בחינת בני ישראל הגדולים] תהיו לי ממלכת כהנים, ככהן הפוסל העבודה במחשבה ונעשה פיגול, כן אתם צריכים לכוון מאוד עבודתכם, לבל יהיה שום מחשבת חוץ ורק בלתי לה' לבדו, ואז יהיה עבודתכם לרצון לפני ה'.

15. ספר אמת ליעקב – פרשת קדושים

אכל זה הוא דוקא אם קרבו כל מתיריו, והיינו שהקרבן הנהו ככל פרטיו ובכל עבודתיו. אבל אם פסל איזו עבודה בקרבן אז שוב אין הפגול שולט בו שיתחייב כרת באכילתו, אלא הרי הוא כשאר קדשים פסולין ואסור לאוכלם או משום מעילה וכדומה, אבל כרת אין בו. [ודו"ק כי בכל הענינים כן הוא, שכל מה שהדבר יקר הוא הפגם ניכר בו יותר, ולפיכך מחויבים אנו בני התורה בהנהגה מעולה יותר, וכמו שבאם יפשע איש צבא פשוט אין זה קלקול גדול משא"כ שר צבא הלוא יוכל ע"י פשיעה להחריב את כל המדינה כולה ולפיכך אחריותו גדולה מאד.

ונבין בזה מה שאנו אומרים בסליחות אשמנו מכל עם – אתמהה! מכל עם? וכי עם ישראל אשם יותר מהאשכנזים וכדומה, והלוא כל העמים מודים שאנחנו הם הנרדפים – מלבד שונאי ישראל אדוקים שרק כוונתם להזיק, ואיך יתכן שאנחנו בעצמנו נאמר לפני ד' אשמנו מכל עם, אלא לפמש"כ שפיר כן הוא, שהרי לפי מחצבתנו ואחרי שאנחנו נבחרנו להיות עם קדוש הלוא כל עון וחטא ניכר בנו, כי המגרעת אינה שולטת רק בדבר שבקדושה, וכשהדבר חשוב אזי פועל הקלקול בו, מה שאין כן בדבר שאינו חשוב מתחלה אין הפגם שולט, ודו"ק בזה.

י"ט, ז'. ואם האכל יאכל ביום השלישי פיגול הוא לא ירצה.

הנה מענין פיגול למדנו יסוד מוסרי, הנה מצינו שהאוכל פיגול הרי הוא ככרת,